

Welkomstwoord Wim van de Donk

Heropening Herinneringscentrum Apeldoornsche Bosch

Apeldoorn, 21 januari 2025

Geachte aanwezigen,

Excellentie, commissaris van de Koning, burgemeester, and a warm welcome to our international guests, ambassadors, it's a great honour to have you here today as our distinguished guests.

Namens het Nationaal Comité 4 en 5 mei, het Herinneringscentrum Apeldoornsche Bosch en de gemeente Amersfoort heet ik u allen van harte welkom, bij deze bijzondere opening van het vernieuwde Herinneringscentrum Apeldoornsche Bosch, tevens het moment waarop we 80 jaar na het einde van de Tweede Wereldoorlog stilstaan bij de verschrikkingen van de Holocaust.

Onlangs zag ik een prent, afkomstig uit de collectie van het Joods Museum. Het is een beeld van zachte, aangename kleuren met daarop de scherpe contouren van een statig, mooi gebouw. Omgeven door groene weelde, en rust. Het gaat om een prentbriefkaart, een ingekleurde foto van het hoofdgebouw van het Apeldoornsche Bosch, uit 1916.

Het is het beeld van een snelgroeïende, bloeiende instelling waar in moderne, ruime paviljoens mensen worden behandeld volgens de nieuwste inzichten, door ervaren en toegewijd personeel. Het stond voor een bijzondere, zelfvoorzienende gemeenschap waar personeel en bewoners samenwoonden, samenwerkten en samen leerden. Omgeven door de groenrijke natuur van Apeldoorn, ver van de grote stad.

Maar zoals een foto ons soms meer kan vertellen dan met woorden te vatten valt, zo staat dit beeld in schril contrast met de oorverdovende stilte en leegte die achterbleef na 21 januari 1943.

De donkere januarinacht van 21 op 22 januari, en de dagen die daarop volgden, lieten een letterlijke en figuurlijke zwarte, duistere leegte achter. De panden werden op dat moment ontruimd en de ruim 1100 patiënten en personeelsleden werden dat moment ontruimd op wrede, mensonterende wijze, vanuit Apeldoorn rechtstreeks naar Auschwitz gedeporteerd. Hier werden zij direct vermoord of niet veel later door zware arbeid alsnog de dood ingedreven.

De volgende dag, op 22 januari, en enkele weken later, op 1 februari, volgden nog twee transporten: nog eens 265 mensen werden gedeporteerd, dit keer via Westerbork met als laatste bestemming Sobibor. Slechts 21 van hen zouden de oorlog overleven.

In Apeldoorn werd ondertussen het witte, statige paviljoen niet veel later omgedoopt tot een herstellingsoord voor de Waffen-SS. Daarmee was een heel verleden van mensen, gedachten, gevoelens en gebeurtenissen vanaf dat moment weggevaagd, verdwenen.

Het creëren van die leegte, en het botvieren van een ongeremde wil om de ander in zijn volledigheid uit te wissen, illustreert het ergste kwaad dat wij elkaar als mensen aan hebben kunnen doen. Een kwaad dat niet zomaar ontstond. En een wil die moeiteloos zijn weg naar de tekentafel vond, omringd door mannen in pak, uitmondend in een bevel aan mensen die het simpelweg uitvoerden.

Lange tijd waren we met elkaar niet in staat om die achtergelaten leegte weer in te vullen. Om weer een naam te geven aan de vele gezichten die destijds kleur gaven aan deze plek. Tot aan 2013, toen een opgedoken cartotheek ons plotseling namen wist te verschaffen van de vele mensen die op deze plek leefden, een bestaan dat brutaal verstoord werd door de ontruiming op 21 januari.

Sindsdien wordt er nog altijd onderzoek gedaan, en komen er nieuwe namen bij. Daarmee hebben verschillende generaties zich ingezet om een beeld dat vernield is, en niet meer leek te bestaan, weer een klein beetje te herstellen, terug te brengen uit de leegte, zodat we ons als mensen, 82 jaar later, tijdens dit bijzondere herdenkingsjaar, weer een bredere voorstelling kunnen maken van deze plek, maar

bovenal van de mensen die er leefden, omringd door sparren en dennen, in het Apeldoornsche Bosch.